

ХУЛОСАИ
шурои диссертатсионии 6D.KOA-021 назди
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм

Парвандаи аттестатсионии № _____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 24.09.2025, № 109

Барои сазовор донистани Қиҳонова Гулҷаҳон Абдурахмоновна, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ.

Диссертатсияи Қиҳонова Гулҷаҳон Абдурахмоновна дар мавзӯи «Замина ва тарзу воситаҳои калимасозӣ дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17; фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 январи соли 2022, №22/шд) аз 15-уми июли соли 2025 бо суратҷаласаи №106 ба ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Қиҳонова Гулҷаҳон Абдурахмоновна 9-уми ноябри соли 1993 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 2015 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯйи ихтисоси забон ва адабиёти тоҷик хатм кардааст.

Аз соли 2016 ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи таърихи забон ва типологияи факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба корҳои илмӣ-таҳқиқӣ машғул гардидааст.

Солҳои 2015-2017 ҳамчун ассистенти кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикӣ Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, солҳои 2017-2023 омӯзгори кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти тоҷикӣ Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», солҳои 2024-2025 омӯзгори фанни забон ва адабиёти тоҷикӣ муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №128-и ш. Душанбе фаъолият намудааст.

Аз сентябри соли 2025 то ин ҷониб ба ҳайси ассистенти кафедраи забон ва фарҳанги Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон кор мекунад.

Диссертатсия дар кафедраи таърихи забон ва типологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омода гардидааст.

Роҳбари илмӣ: доктори илмҳои филология, профессори кафедраи таърихи забон ва типологияи факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Саломӣён Муҳаммадҷовуд Қайом**.

Муқарризони расмӣ: **Ғаффоров Абдушукур Одинашоевич**, доктори илмҳои филологӣ, мудир кафедраи методикаи таҳсилоти ибтидоии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни ва **Амлоев Аминҷон Ятимович**, номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Муассисаи таълимии байнидавлатии маълумоти олии «Донишгоҳи (славянӣ) Россия ва Тоҷикистон» ба диссертатсия тақризи мусбат пешниҳод намудаанд.

Муассисаи пешбар – Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби раиси ҷаласа – номзади илмҳои филологӣ, мудир кафедраи назария ва амалияи забоншиносӣ Сафарова Гулҷеҳра Файзовна, эксперт – номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи мазкур Усмонова Мунавара Холиқовна, котиби илмӣ ҷаласа – номзади илмҳои филологӣ, муаллими калон Гуломалиева Рузафзун Қувватбековна имзо гардида, бо имзою муҳри ректори муассиса, доктори илмҳои филология, профессор* Гулназарзода Жило Бурӣ пешниҳод шудааст, қайд менамояд, ки диссертатсияи довталаби дараҷаи илмӣ Қиҳоновна Гулҷаҳон Абдурахмоновна дар мавзӯи «Замина ва тарзу воситаҳои калимасозӣ дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ» кори таҳқиқии анҷомёфта буда, ба талаботи бандҳои 31, 33-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти рақами №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарризони ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъин гардидаанд. Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи забоншиносӣ буда, дар корҳои илмӣ таҳқиқӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртиботдоранд.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия 7 мақолаи илмӣ таълиф намудааст, ки аз ин номгӯй 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд. Маводди интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмунҳои диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

**I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи
Комиссияи олий аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон:**

[1-М]. Ҷиҳонов, Г. Сохтор ва семантикаи калимаҳои мураккаби
исмӣ дар ғазалиёти Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Паёми
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе,
2017. – № 4/6. – С. 71-74.

[2-М]. Ҷиҳонов, Г. Калимасозии сохтори маъноии сифат ва исм
дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Паёми Донишгоҳи
миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2019. – №
2/1(177). – С. 178-181.

[3-М]. Ҷиҳонов, Г. Сохтор ва калимасозии қолаби исму феъл дар
ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Паёми Донишгоҳи
миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2018, № 2. –
С. 114-117.

[4-М]. Ҷиҳонов, Г. Пасвандҳои исмсоз дар ғазалиёти
Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Паёми Донишгоҳи давлатии
Қӯрғонтеппа ба номи Носири Хусрав. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва
иқтисодӣ. – Бохтар, 2018. – № 1/1.(51) – С. 58-63.

[5-М]. Ҷиҳонов, Г. Мавқеи пешванди исмсозӣ ҳам- дар ғазалиёти
Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва иқтисодӣ. –
Бохтар, 2019, № 1/1.(59) – С. 56-56.

**II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари
илмӣ:**

[6-М]. Ҷиҳонов, Г. Калимасозии қолаби исму феъл дар ғазалиёти
Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Маводди конференсияи
ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Забони адабии тоҷикӣ дар
марҳалаи ташаккул (асрҳои IX-XI)» (Душанбе, ДМТ, 11-уми апрели соли
2018). – Душанбе, 2018. – С. 168-173.

[7-М]. Ҷиҳонов, Г. Вижагиҳои услубии пасванди -тар дар
ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ / Г. Ҷиҳонов // Маводди конференсияи
ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Масъалаҳои сарфи забони
тоҷикӣ ва усули таълими онҳо» (Душанбе, ДМТ, 15-уми феввали соли
2019). – Душанбе, 2019. – С. 144-148.

**Ба автореферати диссертатсия аз муассиса ва муҳаққиқони зерин
тақризи ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:**

1. Такризи доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи забон ва адабиёти тоҷики факултети забонҳои Шарқи Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров» **Шарипова Муътабар Забеҳуллоевна** мусбат буда, ҳамзамон бо зикри дастовардҳои илмӣ чунин эродҳо оварда шудаанд:

1. Ғалатҳои имлоиву техникӣ мушоҳида мегарданд;
2. Забони рисола равону илмӣ бошад ҳам, гоҳо ҷумлаҳои носуфта ба назар мерасанд.
3. Миқдори фаслу зерфасл дар автореферат, дар қисмати сохтори диссертатсия нодуруст оварда шудааст.

2. Такризи доктори фалсафа (PhD) аз рӯи ихтисоси филология, дотсент, мудири кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забони Донишгоҳи давлати Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ **Саидзода Муҳаммад Бегмурод** мусбат буда, дар баробари зикри дастовардҳои илмии диссертант ва муҳокимаю натиҷагирӣҳои ҷолиби он нуқсонҳои зерин қайд шудаанд:

1. Дар рӯйхати адабиёт оид ба корҳои анҷомдодаи муҳаққиқони ватанию хориҷӣ нишон дода шудааст, аммо дар матни автореферат кам ба назар мерасанд.

2. Мисолҳои овардашуда дар автореферати диссертатсия зиёд буда, барои таҳлили ҳар як ном як ҷумла аз асари таҳқиқшаванда басандагӣ мекунад.

3. Дар рафти таҳқиқ баъзе асарҳои олимони ватании солҳои охир аз мадди назари диссертант дур мондаанд.

3. Такризи номзади илми филология, дотсент, мудири кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи технологии Тоҷикистон **Муслимзода Ҳайдар Абубакр** низ мусбат буда, ба камбудии ҷойдоштаи зерин ишора шудааст:

1. Дар автореферат баъзан қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №268 тасдиқ шудааст, дуруст риоя нашудааст (с. 12, 18, 23, 24 ва ғайра).

2. Дар бахши рӯйхати адабиёт низ дар тартиби овардани номи муаллиф, номи китоб, муҳаррир, макони нашр, соли нашр, миқдори саҳифа яқнавохтӣ ба назар намерасад. Ҳамчунин, адабиёт ба тарзи нодуруст оварда шудааст.

3. Дар баъзе ҷойҳои автореферат мавқеи истифодабарии аломатҳои китобат: «тире» ва «дефис» риоя нашудааст, масалан дар саҳифаҳои 9, 10, 26.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқи илмӣ:

- **еобит карда шудааст**, ки калимасозӣ яке аз муҳимтарин падидаҳои забонӣ буда, дар забони тоҷикӣ решаи амиқи таърихӣ дорад ва марҳилаҳои

гуногуни ташаккулро тай намуда, дар рушду такомули таркиби луғавии забони тоҷикӣ нақши муҳим дорад;

- **муайян карда шудааст**, ки калимасозии морфологӣ яке аз василаҳои асосии сохтани вожаҳои нав дар забон аст, ки тавассути он аз калимаҳои сода ё решагӣ қолабҳои гуногуни калимаҳои сохта ва аз калимаҳои мураккаб гурӯҳҳои гуногуни маъноии калимаҳои мураккаби омехта ба вучуд оварда мешавад;
- нақши муҳим доштани калимасозии вандӣ дар ташаккули гурӯҳҳои сохтории калимаҳои мансуби исм, сифат, феъл ва зарф, дар мисоли ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ **дақиқ ва муайян карда шудааст**;
- **муайян карда шудааст**, ки калимаҳои мураккаб дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ сохту таркиби ба худ хосси морфологӣ ва заминаю воситаҳои гуногуни ташаккул дошта, дар шаклҳо ва қолабҳои мухталифи сохторӣ корбаст шудаанд ва аз рӯи мансубияташон, асосан, ба гурӯҳи исмҳо, сифатҳо ва зарфҳо мансубанд;
- **собит карда шудааст**, ки калимаҳои мураккаби тобеъ дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ дар муқоиса бо калимаҳои мураккаби пайваст бештар истифода шудаанд;
- **дақиқ ва муайян карда шудааст**, ки калимаҳои мураккаби пайваст ва дараҷаи истеъмоли онҳо дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ аз ҷиҳати омӯри пас аз калимаҳои мураккаби тобеъ дар ҷойи дуюм меистанд.
- камтар истифода шудани калимаҳои мураккаби омехта дар ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ **ошкор гардидааст**.
- маҳсули офаридаи ҳуди шоир будану дар осори шоирони дигар ё дар фарҳангу луғатномаҳои то имрӯз таълифгардида мавҷуд набудани як гурӯҳ калимаҳои мураккаби пайваст, тобеъ ва омехта **собит карда шудааст**.

Аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ дар он аст, ки натиҷаҳои диссертатсия назарияи илми забоншиносӣ, бахусус калимасозии забони тоҷикиро мукамалтар мекунад. Бо назардошти он ки масъалаи асосии таҳқиқи анҷомшуда омӯзиш ва баррасии ҷанбаҳои сохтории калимаҳо, қолабҳо, замина ва тарзу воситаҳои ташаккули онҳо мебошад, ҳулосаҳои бадастомадаро дар таҳияи рисолаҳои илмӣ магистриву номзадӣ, дастуру барномаҳои таълимӣ, хондани курсу семинарҳои махсус аз калимасозӣ дар факултетҳои филологии муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мусоидат мекунад.

Дар ҷараёни таҳқиқ ва таълифи диссертатсия аз таҷрибаи илмӣ забоншиносони ватаниву хориҷӣ, ки доир ба калимасозӣ пажӯҳиш анҷом додаанд, истифода шудааст. Зимни баррасии масъалаҳои асосии диссертатсия асарҳои олимону муҳаққиқон, аз ҷумла Д. Тоҷиев, Ш. Рустамов, Ш. Ниёзӣ, Б. Ниёзмӯҳаммадов, М.Н. Қосимова, Д. Хоҷаев, Д. Саймиддинов, М. Турсунов,

М. Муҳаммадиев, Қ. Тоҳирова, С. Ҳалимов, Ф. Амонова, Э. Шоев, О. Қосимов, С. Сабзаев, А. Ҳасанзода, С. Раҳматуллозода, А. Ғаффоров, М. Олимҷонов, Ш. Бобомуродов, С. Анварӣ, Ш. Кабилов, Ж. Гулназарзода, Х. Кабилов, Х. Табаров, А. Амлоев, М. Чумъаев, С. Низомова, М. Саломийн, Б. Аловиддинов, В.С. Расторгуева, Т.Д. Чхеидзе, Ю.А. Рубинчик, Л.С. Пейсиков, В.В. Виноградов ва дигарон истифода шуда, ба афкори назарии онҳо истинод шудааст.

Дар таҳлилу таҳқиқи маводди гирдоваришуда ва масъалаҳои асосии таҳқиқи диссертатсионӣ аз методҳои синхронӣю диахронӣ, муқоисавӣ, таҳлили сохторӣ, таҳлили таҷзияи ҳиссаинутқии таркиби морфологӣ истифода шудааст.

Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаб барои дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки натиҷаҳои амалии диссертатсияро дар навиштани мақолаву рисолаҳои илмӣ ва китобҳои дарсӣ истифода метавон кард. Маводди рисола ва мақолаҳои ҷопнамудаи диссертант барои истифода дар дарсҳои назарӣ ва амалӣ аз ҷанни морфологияи забони тоҷикӣ мувофиқанд. Ҳамчунин, хулосаҳои илмии диссертатсия метавонанд, барои таҳияи барномаи таълимӣ ва китобҳои дарсии марбут ба калимасозии забони тоҷикӣ истифода гардад.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон дод, ки дар кори диссертатсионӣ аз таҳқиқоти забоншиносони ватанию хориҷӣ, вожашиносон ва сарчашмаҳои таърихӣ дар сатҳи зарурӣ истифода шудааст. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз ҷамъоварӣ, таснифи тарзу василаҳои калимасозӣ, коркарди маводди пажӯҳиш, мувофиқати ҳаҷми маводди таҳқиқ, теъдоди интишорот доир ба мавзӯ ва интиҳоби дурусти методҳои таҳқиқ бармеояд. Хулоса ва тавсияҳои диссертатсия дар заминаи таҳлили илмӣ пешниҳод шуда, натиҷаҳои бадастомада аз ҷислу бобҳо ва таҳқиқи назарии мавзӯ мебошанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмиро дарки амиқи масъалаҳои дар диссертатсия тарҳрезӣшуда, натиҷаҳо ва хулосаҳои асосии кор, тавсияҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда ва мушаххас баён гардидани мавқеи ӯ доир ба мавзӯи пажӯҳиш муайян менамояд. Ҳамчунин, саҳми бевоситаи муаллифи рисола дар он зоҳир мегардад, ки мавсуф ҷанбаҳои назарӣю амалии таҳқиқи диссертатсиониро мушаххас намуда, вожаҳоро дар заминаи ғазалиёти Ҷалолиддини Балхӣ лиҳози сохтор ва маъно таҳлилу баррасӣ намудааст. Муносибати методологии муаллиф ба мавзӯи мавриди таҳқиқ саҳми шахсии ӯ дар омӯзиши мавзӯ буда, барои ҳалли илмии масъала заминаи мусоид ғароҳам овардааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ бо истифода аз равиши илмӣ дар баррасӣ ва таҳқиқи истилоҳот, муайян сохтани арзиши илмии воситаҳои вожаҳои, ба низом даровардан ва ҷамъбасти натиҷаҳои бадастомада, пешниҳоди маълумот ва фароҳам сохтани замина барои таҳқиқоти баъдӣ, интиҳоби мавод ва интишори натиҷаҳои таҳқиқ саҳми назаррас дорад.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-021-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 24-уми сентябри соли 2025 дар бораи сазовор донишани Ҷиҳоновна Гулҷаҳон Абдураҳмоновна ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз 16 нафар аъзои шуро 14 нафар, аз ҷумла 5 нафар доктори илм ва 1 нафар номзади илм аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ иштирок доштанд.

Аз 14 нафар аъзои шурои диссертатсионии дар ҷаласа иштирокдошта овоз доданд: тарафдор – 14 нафар, муқобил – нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои филологӣ, профессор

Гулназарзода Ж.Б.

Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои филологӣ

Мирзоёров Ф.Н.

24.09.2025.